

Доц. Сухий О.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Ієрархія концептів «капітал» і «монада» у творчій спадщині М. Руденка та їх виховне і наукове значення

У вимірі методології сучасної науки ми розглядаємо навчально-виховний процес як формування, інвестування людського капіталу. Аналізуючи творчу спадщину одного з фундаторів української школи фізичної економії – Микола Руденка, котрий подав свої цінні дороговкази для майбутнього розвитку, ставимо питання: як саме Микола Руденко бачив внутрішню ієрархію концептів «капітал» та «монада» у своїй світоглядно-виховній позиції, тобто, тих концептів, які є фундаментально важливими у формуванні уявлень людини про навколишній світ. Справді, концепт «монада» відображає первинні основи людського буття, а концепт «капіталу» – основний фактор господарської діяльності людини. Таким чином, дані концепти виступають «ядерними (базовими) одиницями картини світу і мають екзистенційну значущість» [1, С.53], впливають на світогляд людей.

Насамперед зазначимо, що концепт «капітал» можемо віднести до «концепту-категорії» [4, С.270] і в цьому сенсі у М. Руденка не поодиноким зустрічаємо його позитивне ставлення до концепту «капіталу». Зокрема, він розглядає – як передумову сталого розвитку – відновлення капіталу на рівні кожної ланки суспільно-економічної системи [3, С.147]. Аналізуючи капітал на основі енергетичного підходу фізичної економії (базований на енергії Сонця та фотосинтезі), учений робить висновок: «Ненавидіти капітал – це те саме, що ненавидіти Сонце» [3, С.194]. Семантичний аналіз подібного контекстуального порівняння показує нам, що хоча в часи М.Руденка внутрішня структура концепту капіталу обмежувалася суто фізичним його компонентом і не включала природного капіталу, зокрема сонячної енергії, проте, випереджуючи свій час, М.Руденко, по-суті, ставить їх на один рівень. Відтак за М.Руденком вимальовується ієрархічна вертикаль між традиційним капіталом (фізичним, грошовим), людським капіталом й істинним первинним джерелом енергії на рівні Світової Монади (термін Миколи Руденка), що корелює із баченням монад

Дж.Бруно, який для звертання до найвищого рівня (Бога) уживав зворот «Монада Монад», в той час як Г.Лейбніц – «Першомонада». У світлі вищевказаного контраверсійно звучить теза сучасної науки про абсолютне першенство людського капіталу в науковому аналізі, де він позиціонується як найвища цінність, наріжний камінь розвитку, перериваючи при цьому його зв'язок (енергетичний, духовний) із первинним джерелом енергії. В сучасних теоріях поширюється й така крайність, що базується на абсолютизації «природного капіталу», коли даний компонент-варіація концепту «капітал» ставиться на найвищий рівень ієрархії і розглядаються умови досягнення сильної сталості як суто незменшення його запасу (що, на наш погляд, може виступати лише як необхідна, проте зовсім недостатня умова для досягнення сталого розвитку суспільства). Подібний екоцентризм виступає протилежністю до ідеї нещадного «підкорення природи» адміністративно-командними тоталітарними економічними системами (коли «природний капітал» виступав, навпаки, як низькорівневий варіативний компонент концепту «капітал»), що, як оцінював М.Руденко, принесло чимало шкоди і для природного капіталу, і для суспільства. Тому жодна із перелічених крайніх світоглядних концепцій та внутрішніх ієрархій компонентів концепту «капітал» не може вважатися основою для дійсно сталого й достатньо (чи повністю) збалансованого (термін наш – О.С.) у всіх аспектах і вимірах соціально-економічного розвитку й бути адекватною базою для навчально-виховного процесу, відображення чого знаходимо у працях М.Руденка.

Важливо також відзначити, що М.Руденко своїм творчим пошуком демонструє, як знання та концепти, котрими оперують науковці, здатні виявляти психологічний, виховний, когнітивний вплив на людину, вести її до глибшого пізнання світу. В цьому аспекті примітною є згадка про визначні слова Платона щодо геометрії, котра, як на античні часи, вважалася однією із передових наук і відповідну цитату наводить М.Руденко: «Геометрія наближає нас до Бога» [2, С.29] Це також певний урок як інтелектуальний людський капітал не повинен психологічно вести людину в гординю та самозакоханість, а спонукати її до знання як матеріального, так і духовного, до з'ясування свого місця, ролі та місії в ієрархії Монад та багаторівневій архітектурі Всесвіту, представленій М.Руденком.

З огляду на творчу спадщину М. Руденка, виникає важливе прикладне питання: як вживання тих чи інших базових концептів впливає на людський капітал молоді. На даний час, як вказує доц. В.П. Оліферчук, в освітньому процесі спостерігаються психологічно травмуючі для учнів прями суперечності між тими концептами, які вони чують на уроках біології («матеріалістична еволюція»), що може бути залишковим шлейфом тоталітарного минулого, та на уроках християнської етики. Така суперечливість інформації, яку отримують діти, може негативно вплинути на формування їх людського капіталу, вводити їх у нерозуміння та замішання, підривати довіру до вихователів (що є важливим елементом соціального капіталу при навчанні). Одна із пропозицій, представлена викладачами НЛТУ, пошанувачами школи фізичної економії доцентами В.П. Оліферчук та Л.Р. Лиском, передбачає введення навчальної дисципліни «Наукового креативізму», де би подавалися найновіші наукові факти, які, зокрема, демонструють неправдоподібно мізерну ймовірність (по-суті, неможливість) випадкового світотворення й, як вказує М.Руденко, існування Творця, Вищого Розуму на рівні Світової Монади. Проте практичне запровадження такої навчальної дисципліни зумовлене низкою труднощів, як і коригування й гармонізація суміжних до даного питання навчальних дисциплін. Як проміжний варіант на найближче майбутнє пропонується школярам і студентам на природничих дисциплінах замість безапеляційного подання лише однієї концепції світобачення вказувати, що до питання світотворення існують різні підходи: від матеріалістичної еволюції до концепції еволюції як Божого Задуму, від малоімовірної випадковості до концепції Розумного Задуму. Звертаючись до наукового аналізу, тут простежуються паралелі з підходом професора Е.Флю [5], який більшу частину життя був атеїстом, однак, ознайомившись із надскладною будовою ДНК людини, кардинально змінив свою філософську позицію: так, за сучасними науковими оцінками «випадкове» виникнення такої складної молекули як ДНК людини вимагало б більше мільйонів років, аніж в принципі існує Вселенна, тобто цей процес мав бути з самого початку Розумно Задуманим. Відповідно, і М.Руденко критично відкидає тоталітарну ідеологію випадкового світотворення, в якій хибно «замість

Закономірності й Необхідності запанував Випадок – та ще такий войовничий» [2, С.19]. Тобто, у М. Руденка семантичне поле концепту «монада» як основи світобуття не пов'язується зі семою «випадок», а навпаки – із семами «закономірність», «необхідність».

Таким чином, ієрархічний та багатокomпонентний підхід М.Руденка до таких основоположних для людського буття і людської діяльності концептів як «монада» та «капітал» мають важливе методологічне значення для наукового пізнання. Сучасна наука повинна досліджувати людський капітал, феномен людини і в освіті, і в науці, в багаторівневій ієрархії Монад Всесвіту (за М.Руденком) не односторонньо, а в тісному зв'язку з іншими науками, починаючи від біології та фізики до філософії, психології, історії та педагогіки, що добре узгоджується із сучасним міждисциплінарним дискурсом. Виникає об'єктивна потреба враховувати усю багатогранність людської природи й відкритість соціально-економічної системи суспільства і лише на такій основі можливий ефективний та збалансований розвиток, зокрема людського капіталу, його формування і виховання.

Література:

1. Государська О. В. Концепт як багатовимірне ментальне утворення / О.В. Государська // Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія: Філологія. – Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2011. – Т. 13. – № 2. – С. 40–46.
2. Руденко М.Д. Гносис і сучасність (Архітектура Всесвіту) / М.Руденко, В.Шевчук, М.Курик. – Тернопіль: Джура, 2001. – 248 с.
3. Руденко М.Д. Енергія прогресу / М. Руденко, В.Шевчук. – Тернопіль: Джура, 2004. – 412 с.
4. Юрченко О.В. Дефініція концепту в сучасних лінгвістичних дослідженнях [Текст] / О. В. Юрченко // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. пр.: Філологічні науки. – Запоріжжя, 2008. – № 2. – С. 268-272.
5. Flew A. There Is a God: How the World's Most Notorious Atheist Changed His Mind / Antony Flew, Roy Abraham Varghese. – New York: HarperCollins, 2008 – 226p.